

SATEENKAARI

—
PORTAAT

HANNA WESELIUS

WSOY

HANNA
WESELIUS

Sateenkaariportaat

WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ
HELSINKI

© SATEENKAARIPORTAAT JA WSOY 2021

ISBN 978-951-0-45315-5

WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ

PAINETTU EU:SSA

*Ennen jos ma illallista milloin haukkasin
Joskus pienenpienen viinin silloin naukkasin
Sitten, raukka, vaivuin nieluun virran kammatun
Ja syy on yksin, syy on yksin sun.*

*Ennen aina yhdeksältä ryömin nukkumaan
Nyt voin joskus kahteentoista jäädä kukkumaan
Ennen poltin pilliä, nyt siirryin piippuhun
Ja syy on yksin, syy on yksin sun.*

*Egon!
Vain suuri rakkaus tää toivoton
Vain suuri rakkaus sinuhun on
mun vienyt tälle tielle
Oi, Egon, Egon, Egon, Egon!
Vain suuri rakkaus tää toivoton
Vain suuri rakkaus sinuhun on
kuin pakkomielle.*

*Tie turman vainen vie multa kohta maineen
Käyn deekikselle varmaan tien harmaan vuoks' armaan
Pian maalaan melkein ma huulet piirroin selkein
Näin kauhistavin elkein sun saatan hurmioon!*

*Oi Egon!
Vain suuri rakkaus tää toivoton
Vain suuri rakkaus sinuhun on
Mun vienyt turmioon.*

*Egon! Ee-gon!
MITÄ!!!*

*Oi Egon, Egon!
Vain suuri rakkaus tää toivoton
Vain suuri rakkaus sinuhun on
Mun vienyt turmioon.*

METRO-TYTÖT, *Egon Tango*, 1953

I

Muistan vieläkin sen päivän, jona tajusin, ettei taivas välttämättä olekaan sininen. Olin siihen asti pitänyt taivasta sinisenä, koska olin lapsi ja lasten piirustuksissa taivaat ovat sinisiä aina.

Sitten näin kirjassa piirroskuvan, jossa taivas olikin väritetty keltaiseksi. Kuvassa näkyi apinanleipäpuita ja kruunupäisiä elefanteja, se tavallinen afrikkalainen savannimaisema, ei mitään uutta nelivuotiaalle. Paitsi taivas, yhtäkkisessä keltaisuudessaan kaiken muuttava. Keltainen taivas tuli täytenä yllätyksenä, mutta kun sen näki, tajusi, että merkit olivat olleet ilmassa, kääntyivät lintuparvet ja iltaisin horisonttiin kasaantuvat pilvet. Ei olisi ollut mitenkään mahdollista, että taivas olisi pysynyt sinisenä ikuisesti tai edes kovin pitkään.

Sen jälkeen en enää ollut lapsi lasten joukossa vaan se lapsi, jolle taivaan väri tänään ei millään lailla ennakoanut taivaan väriä huomenna.

(syyskuu)

HELSINKI ON pohjoinen, tuulinen kaupunki, jonka koordinaatit maapallolla ovat noin 60 astetta pohjoista leveyttä ja 25 astetta itäistä pituutta. Helsingissä asuu noin 650 000 ihmistä. Melko suuri taajama siis. Ei kuitenkaan niin iso kuin Pietari tai Moskova, jotka ovat lähistöllä, puhumattakaan vaikkapa jostain São Paulon alfakaupungista, joka on suunnaton ja käsittämättömän kaukana.

Egon on yksi Helsingin noin 650 000 asukkaasta. Juuri nyt hän seisoo kokovartalopeilin edessä kotonaan, naurettavan keskiluokkaisessa kaupunkiasunnossa jossa on paljon kirjoja, vinyylilevyjä, jalkalamppuja ja itämaisia mattoja, joiden todellista alkuperää tai tuotanto-olosuhteita Egon ei missään tapauksessa halua tietää. Isoimmalle matolle osuu jostain pilvien raosta suikale auringonvaloa niin, että hetkeksi pölyiseen villanukkaan muodostuu ylimääräinen, muun kuvioinnin kanssa riitelevä raita. Helsingissä auringonvalo ei todellakaan ole mikään itsestäänselvyys, mutta Egon ei huomaa häikäisevän raidan käväisyä matossaan vaan tarkastelee itseään hämärässä, lähes pimeässä eteisessä.

Minä, ajattelee Egon. Mikä se on? Minä olen Egon, Egon lausuu. Ee-gon! Hän katsoo eteisen peiliin ja toteaa, ettei peilikuva näytä miltään minkä hän tunnistaisi itsekseen tai minäkseen, saati siksi lapseksi, joka joskus oli ja jonka hennon olemuksen päälle on kasvanut kaikki tämä, mikä kuvassa nyt näkyy. Peilikuva muistuttaa jotain läpeensä tuttua, mutta kummallista kulttuuriartefaktia, ehkä Rembrandtin suttuista omakuvaa, hädin tuskin valaistua potrettia vanhasta ukosta joka on käyttänyt vuosikymmeniä omakuvien tuherteluun eri välineillä eikä enää tiedä miksi taas maalaa itseään mutta maalaa kuitenkin.

Eteisen kattolampun niukka, kellertävä valo kaivaa otsasta esiin jokaisen mahdollisen uurteen ja kuhmun. Kulmien alla silmät ovat mustat, vailla sitä pientä valopistettä joka tekisi niistä eloiset. Pyöreäpäisen nenän varjo heittyy pitkälle yli viiksien ja ohhi pehmeän suupielen kohti leukaa. Alahuulen alla kasvaa pieni partatupsu.

Egon nostaa takinkauluksen pystyyn. Se tekee peilikuvan hahmosta haavoittuvan näköisen, aivan kuin kovan viiman ennakoiminen vasta mahdollistaisi kovan viiman.

Järjen tasolla minä myönnän olevani tuo vanha ukko, sanoo Egon kuvalleen, mutta siihen se sitten jääkin. Minä en ole saanut sitä, mikä vanhan ukon tulee olla saanut. Minun verkkoni eivät ole koskaan pullistelleet auringonpaisteessa täynnä hopeakyli-

siä kaloja. Minä en ole kokenut sitä, minkä koettuaan voi huoletta tulla vanhaksi ukoksi.

Vielä pitkän aikaa Egon elehtii eteisen lampun keltaisessa valossa, levittää valkosänkistä alaleukaansa: Ee! ja työntää huulensa törrölleen: Gon! Vain ja ainoastaan peiliä varten on olemassa tämä ilme, ilme jota kukaan muu ei koskaan näe, ilme jota en löydä itseäni esittävästä valokuvista, Egon ajattelee ja katsoo ilmettään. Sitten hän rykäisee, astuu porraskäytävään, painaa asuntonsa oven kiinni ja laskeutuu kadulle. Pilvet vyöryvät taivaalla kuin rakeisessa filmissä, ja puuskainen tuuli tarttuu Egonin hiuksiin ja vaatteisiin ja työntää hänen vastentahtoisen risupallomaisen hahmonsa katukuilun suojasta aukiolle. Siitä hän sitten seikkailee eteenpäin, luulee olevansa menossa johonkin mutta on tietenkin täysin ilmavirtojen viettämissä.

Peili jää seisomaan hiljaiseen eteiseen. Se on viileä, valoa läpäisemätön lasilevy, josta heijastuu kuvia, joita kukaan ei tunnista. Se on kuin pystyyn nostettu jäätynyt lampi, kylmä, särötön pinta, jota voit joskus yksin jäätyäsi kenenkään huomaamatta nuolaista vain huomataksesi että se maistuu pistävältä, ei ihmiseltä, ei makealta eikä suolaiselta, ei kirpeältäkään, ainoastaan pistävältä, ja kun olet nuolaissut sitä, siihen jää märkä sylkijälki jonka ympärillä on huurua, ja sylkijäljen taustalla näet oman hahmosi tyhjässä huoneessa ja tunnet itsesi typeräksi.

Suutelitko sinä kuolasuu juuri itseäsi?

HELSINGISSÄ ILMESTYY sanomalehti, jonka nimi tietenkin on *Helsingin Sanomat*. Se on ilmestynyt yli satakolmekymmentä vuotta ja on Suomen valtakunnan päälehti. Helsingin seudulla sen paperinen tai digitaalinen painos on tilattu noin seitsemäänkymmeneneviiteen prosenttiin kotitalouksista. *Helsingin Sanomien* verkkolehteä lukee viikoittain yli miljoona ihmistä.

Jossain median yleisen digitalisointiprosessin vaiheessa *Helsingin Sanomat* lakkasi julkaisemasta tavallisten ihmisten kuolinilmoituksia verkkolehdes-
sään. Kansainvälisten tai kansallisten kuuluisuuksien ja paikallisten merkkihenkilöiden nekrologit säilytettiin, ja verkkolehden nekrologipalstalla voikin joinain päivinä tarkastella maidontuoksuisen suomalaisen pikkukaupungin lukion rehtorin ja jonkun Leonard Cohenin muistokirjoituksia rinnakkain ja miettiä mittasuhteita, jos haluaa.

Monet helsinkiläiset vanhukset tilaavat paperista lehteä. Siinä rivikansalaisten kuolinilmoituksia eleettömine risteineen, seppeleineen ja väärin kirjoitettuine värssyineen julkaistaan lähes päivittäin.

Sunnuntaisin muutenkin paksu lehti suorastaan pulistelee niitä, hyvä etteivät ne putoile sivujen välistä lattialle.

Digitaalisessa muodossa kuolinilmoituksia ei pysty lukemaan muuten kuin lataamalla paperilehden näköislehden ja etsimällä ne sieltä manuaalisesti, mikä on hankalaa. Niinpä tavallinen, digitaalisten päätelaitteiden helpposta käytettävyydestä pitävä *Helsingin Sanomien* lukija ottaa aamiaisella käteensä tabletin, näppäilee siitä auki päivän lehden ja lukee sen. Sitten hän nousee pöydästänsä, röyhtäisee ja suuntaa päivän askareisiin aivan kuin kaupungissa ei olisi kuollut ketään.

EGON SEISOO suojatien reunalla, katselee tuulenhelittämässä vaijereissa kalkattavia risteysopasteita ja odottaa liikennevalon vaihtumista vihreäksi. Eri kaupunkien liikennevaloissa, Egon ajattelee, on erinäköisiä miehiä, jotka seisovat monenlaisissa asennoissa. Etenkin Neuvostoliiton ja Varsovan liiton jälkeensä jättämien onnettomien, kunnan diktatuurin puutteessa haparoivien maiden suurkaupunkien liikennevaloissa Egon on nähnyt hyvin vinoja, suorastaan päällään seisovia miehiä. Entisessä Itä-Saksassa liikennevalojen miehillä oli borsalinotyypin hattu.

Ainoa asia, joka vaikuttaa yhdistävän liikennevalojen hahmoja kaikkialla maailmassa, on oletettu sukupuoli. Ajatella, jos liikennevalossa seikkailisi nainen, jonkinlainen infrastruktuurien Maija Poppa. Kuka uskaltaisi ylittää vilkasliikenteisen kadun hänen opastamana?

Egon hymähtää ja huomaa unohtuneensa seisomaan, vaikka vihreä mies on loimottanut tolpan päässä jo pitkään. Ei olisi pitänyt ajatella Maija Poppa, hän ajattelee. Kun valo jo vaihtuu punaiseksi,

Egon vielä harkitsee liikkeelle lähtemistä, kallistuu kadulle päin ja nousee varpailleen. Hetken näyttää aivan siltä, kuin hän kaatuisi kädet syvällä taskuissa auton eteen, löisi leukansa katuun ja katkaisisi kaikki etuhampaansa.

Mutta ei Egon kaadu. Hän ottaa lyhyen askelen, saavuttaa tasapainon ja on hetken huolissaan siitä, näkikö joku hänen oudon keikuntansa. Sitten hän vetäytyy ajoradalta ja jatkaa seisomistaan muina miehinä aivan katukiveyksen reunalla, aivan kuin kiusallaan, kuin osoittaakseen mustissa kiiltävissä ajoneuvoissaan suojatietä kohti syöksyville autoilijoille että vaikka tieliikennelaki olisi kirjoitettu miten, niin hän kyllä voi loikata ajoradalle milloin vain.

Ja, rehellisyyden nimissä, niinhän hän voikin. Onhan ihme, että jalankulkijat ylipäänsä pysähtelevät sovitun värisiin valoihin, onhan ihme, että autoilijat koskaan ajavat oikeilla kaistoilla oikeisiin suuntiin.

KAUPUNGIN LAIDALLA noin kymmenen kilometriä linnuntietä luoteeseen siitä, missä Egon ylittää katua, siintää Malminkartanonhuippu-niminen kukkula, joka mistä tahansa suunnasta tarkasteltuna näyttää siltä kuin se olisi leikattu jättiläismäisillä saksilla jostain toisesta kuvasta ja liimattu keskelle maisemaa. Vaikutelma peukaloinnista ei ole väärä. Tämä noin yhdeksänkymmentä metriä merenpinnan yläpuolelle kohoava maamuodostelma on koottu vuosina 1976–96 paikalla sijainneen kaatopaikan päälle rakennusjätteestä: hiekasta, tiilestä, kivistä ja betonista.

Malminkartanonhuippu on Helsingin korkein paikka.

Kaupungissa on kaksi muutakin huipuksi nimettyä keinotekoista mäkeä: Talinhuippu, joka on entisen Ison Huopalahden kaatopaikan päällä, ja Vuosaaren vanhan kaatopaikan päälle kasattu Vuosaarenhuippu. Nämä geologiset eufemismit ovat jostain ihmeen syystä tavattoman suosittuja vapaa-ajanviettopaikkoja ja niiden rinteillä harrastetaan kaikenlaista urheilua ja retkeilyä. Kaupunkilaiset

tosin eivät käytä lempipaikoistaan kiertoilmaisuja vaan kutsuvat niitä täsmällisesti jätemäiksi.

Malminkartanon kukkulan laelle nousevat monumentaaliset portaat. Ne eivät ole kultaiset portaat, marmoriportaat eivätkä edes kiviportaat vaan halvasta höyläämättömästä lankusta nikkaroidut yksinkertaiset raput. Monumentaaliseksi ne tekee ainoastaan se, että niissä on 426 askelmaa.

Näihin jättiläisportaisiin valmistui hiljattain yhteisöllinen taideteos. Tavoitteena oli osallistaa huonomaineisen, vuokratalovaltaisen Malminkartanon kaupunginosan kaikenkarvaisia asukkaita ympäristön elävöittämiseen, ja niinpä Helsingin Taiteilijaseuran nimeämä yhteisötaiteilija vapaaehtoisista asukkaista koostuvine työryhmineen maalasi yhtenä elokuun päivänä kaikki 426 porrasta kaikin mahdollisin värein. Pitkän työrupeaman jälkeen portaat kimmelsivät epäuskottavan kirkkaina iltapäivän auringossa, ja niiden juurella pidettiin juhlalliset avajaiset. Uutinen taideteoksen valmistumisesta julkaistiin useissa valtakunnallisissa medioissa. Haastattelussa taiteilija sanoi, että sateenkaaren värit ylistävät monikulttuurisuutta ja tasa-arvoa.

Avajaiset loppuivat, juhlijat siirtyivät paikallisjunilla kantakaupungin baareihin, ilta pimeni ja Malminkartanonhuippu hiljeni. Keskiyöllä mäen juurella olevalta vartioimattomalta parkkipaikalta portaille hiipi noin kolmikymmenpäinen mustahuppuinen joukko maalipurkit ja pensselit mukanaan.

Suunnitellusti ja nopeasti he levittäytyivät kukin omalle osuudelleen portaita, ja kun joukon johtaja vihelsi merkin, he aloittivat maalaamisen. Sanaakaan ei vaihdettu, ja muutamassa minuutissa portaiden ylempi puolisko oli valmis.

Kun joukko siirtyi portaiden alemmalle puoliskolle maalatakseen senkin, parkkipaikalle ilmaantui autoja, valot välähtelivät, huudot kiirivät ja autoista nousi ihmisiä, jotka lähestyivät portaita. Maalajaat purkkeineen ja pensseleineen hävisivät penssiin kuin jänikset.

Avajaisten jälkeisen torstaiamun ensimmäiset porrasjuoksijat saivat hieraista silmiään saapuessaan paikalle. Sateenkaaren värit olivat hävinneet ylimmistä 213 portaasta, ja ne hohtivat nyt vitivalkoisina. Valtakunnallisen median nopeasti päivittyneessä jatkouutisessa hämmentynyt taiteilija ilmoitti, että ilkeiden kohteeksi joutuneet portaat maalataan mahdollisimman pian uudestaan sateenkaaren värisiksi. Samassa uutisessa taiteilija perui edellispäiväiset puheensa monikulttuurisuudesta ja tasa-arvosta. *Juttua päivitetty klo 18.20. Lisätty juttuun maininta, että taideprojektin lähtökohta ei ole ollut Pride-tapahtuma, vaan vuorovaikutteisuus ja yhteisöllisyys.*

Helsingin elokuun lämpimät yöt! Miten niitä kukaan voisi selittää?

Helsingin elokuun yöt ovat viljejä tavalla, joka on mahdollinen vain pohjoisissa, pakkastuulten jäytämässä kaupungeissa jotka melkein kuolevat talveen joka vuosi. Elokuun öinä kaupunki hehkuu tuhon edellä. Aikaa on enää vähän, kadunvarsien pensaat tuoksuvat vielä kaikin voimin ja maa uhoaa auringon voimaa, vaikka valo on jo kadonnut ja sadevesikajojen ritilöissä ja katukiveysten reunoissa mätänevät ensimmäiset puista pudonneet lehdet. Kaupunkilaiset istuvat valaistuilla terasseilla, piteleivät toisistaan kiinni kaksin käsin ja kyselevät miten saisivat lopetettua juomisen nyt, kun on palattava lomalta töihin.

Perhoset palavat kiinni lamppuihin.

Yhden sellaisen ihmeellisen yön suojassa huppupäinen joukko maalipurkkeineen nousi uudelleen Malminkartanonhuipun portaille ja levittäytyi äänettömänä portaikon alaosiin. Kun johtaja antoi merkin, jokainen tiesi mitä tehdä. Muutamassa minuutissa loput 213 porrasta oli maalattu piki-mustiksi. Viimeisestä terävästä vihellyksestä joukko hajaantui ja huppupäät katosivat varjoihin, jokainen eri suuntaan.

Niinpä, kun taiteilija elokuun kuudentenatoista päivänä meni portaille mukaan litroittain värikkäitä maaleja, muutamia vapaaehtoisia maalareita ja kaupungin palkkaama turvamies, vastassa kohosi mustavalkoinen Goljat.

Hätäpäissään keksittiin strategia, joka ei missään tapauksessa vaikuttanut taisteluhuudolta mustaval-

koisuutta vastaan, muttei myöskään ilmentänyt luovuttamista. Portaiden maalaaminen aloitettiin kirkkailla sateenkaaren väreillä, mutta osa mustista ja valkoisista askelmista jätettiin näkyviin noudattaen Fibonaccin matemaattista lukusarjaa, jossa jokainen luku on aina kahden edeltävän luvun summa. Ilmeisen säikähtänyt taiteilija antoi medialle ties kuinka monennen lausuntonsa. Sen mukaan hän halusi teoksen uudessa versiossa säilyttää myös näkymättömien vastustajiensa näkökulman ja heidän näkymättömyydestään huolimatta asettua avoimeen vuoropuheluun heidän kanssaan.

OSA MUSTISTA ja valkoisista askelmista jätettiin näkyviin noudattaen Fibonaccin matemaattista lukusarjaa. Fibonaccin lukusarjassa jokainen luku on aina kahden edeltävän luvun summa, Egon toistaa lukemaansa. Mikä, kuka ihmeen Fibonacci? Egon ei ole koskaan kuullutkaan tästä keskiajalla eläneestä italialaisesta matemaatikosta. Lukuja voi laskea yhteen, mutta miten jokin väri voi olla kahden edeltävän värin summa, Egon ihmettelee, eikö siinä päädytä nopeasti ruskeaan ja lopulta harmaaseen, väritömyyteen, entropiaan, tyhjyyteen?

Miltä portaat lopulta kaikkien maalauskerrojen jälkeen oikein näyttävät? Pakko saada tietää.

Ahtaan työhuoneensa nurkassa Egon yrittää keskittyä sivuaineopiskelijansa tutkimussuunnitelmaharjoitukseen, jonka aihe Malminkartanon yhteisötaiteos on. Opiskelija on seurannut yhteisötaiteilijaa teoksen suunnitteluprosessin alusta ensimmäisiin avajaisiin asti. *Tekijät arvioivat maalin pysyvän kirkkaana ainakin pari vuotta.* Siihen ennustukseen päättyy opiskelijan paperi, joka on näköjään jätetty Egonin kaoottiselle työpöydälle jo melkein kuukausi sitten.

Egon naksuttelee kieltään kitalakeensa ja tuhisee. Hänen molemmissa sieraimissaan kasvaa tuuheasti harmaata karvaa. Hän huomaa karvat joskus sosiaalisissa tilanteissa, joissa karvoja ei saisi olla, mutta unohtaa ne silloin, kun niitä olisi mahdollista päästä rauhassa leikkaamaan. Vasen sierain vinkuu. Eipä pysynyt maali kirkkaana paria vuotta, ei edes kahta päivää, Egon ajattelee. Yhtään ajantasaista kuvaa portaista ei kuitenkaan löydy, vaikka kuinka selaa. Missä kaikki tuoreet kuvat ovat?

Hei! Pahoittelen, että vastaukseni on hieman viivähtänyt, Egon takoo sähköpostiin. Suunnitelmasi on oikein hyvä! Olet kuitenkin varmaan seurannut, mitä taideteokselle on avajaisten jälkeen tapahtunut. Miten nämä viimeaikaiset tapahtumat vaikuttavat tutkimukseesi? Egon ei keksi, miten jatkaa.

Miten tutkimuksesi vaikuttaa niihin, hänen tekisi mieli kysyä.

Egon ei ole koskaan käynyt Malminkartanon-huipulla. Hän antaa ajatustensa livetä tutkimussuunnitelmasta ja miettii, millaista olisi juuri nyt kiivetä nuo kaikissa väreissä loistavat portaat ylös ja seistä kaupungin korkeimmalla paikalla kasvot päin navakkaa mereltä puhaltavaa tuulta. Pullistuisiko kulunut anorakki purjeeksi? Näyttäisikö kaikki maan pinnalla olevan hyvin?

Näyttävätkö portaat todellisuudessa yhtä värikylläisiltä kuin kuvissa? Valitettavan harva asia näyttää.

Helsingin siluetti on matala. Ylimmältä portaalta

paitsi mataluuden, myös pusikkoisuuden huomaa hyvin. Helsinki näyttää yhdeltä suurelta sekametsältä, joka paikoitellen jo kellastuu. Siellä täällä kohoaa tikkumaisia nostokurkia. Ilman muutamaa tiheiden latvusten keskeltä nousevaa yksinäistä pilvenpiirtäjää mistään ei voisi päätellä olevansa kaikkien toistaiseksi voimassa olevien mittapuiden mukaan aivan kunnollisessa eurooppalaisessa pääkaupungissa.

*Romaani ahtaista rooleista,
ääriliikkeiden noususta, värien muuttumisesta
ja kunnian katoavaisuudesta*

Egon on mies, joka ei haluaisi uskoa
peilikuvansa kertovan totuutta.

Myös muu todellisuus tuntuu sarjalta epäonnistumisia.

Egon opettaa valtiotieteellisessä tiedekunnassa,
pitää huolta vuoteenomasta äidistään ja
yrittää säilyttää kontaktin aikuiseen poikaansa.

Hän tuntee surua, josta ei saa otetta,
ja ärtymistä, joka on aina turrutettavissa.

Kaiken ympärille levittäytyy Helsinki
lämpimine elokuisine öineen, oikullisine talvineen
ja portaineen, jotka on maalattu sateenkaaren väreihin
mutta jotka joku käy aina
uudestaan maalaamassa mustavalkoisiksi.

www.wsoy.fi

84.2

ISBN 978-951-0-45315-5